

מראי מקומות- בבא בתרא קל"ב

דמהני אומדנא בתנאי, ע"כ דזהו דלא כר"מ. ועפ"ז ביאר הקו"ש דזהו כוונת הגמ' כאן, דודאי ס"ל לר' נחמן דאזלי' בתר אומדנא כלפי עיקר המחילה, ומה דאמרי' למימרא דלא אזיל ר' נחמן בתר אומדנא, היינו לענין להטיל תנאי שלא מחלה אלא אם לא יבא בע"ח לגבות, דהא הוכחנו דשייך להיות מי שאזיל בתר אומדנא בכלל, אבל לא לענין הטלת תנאי. וע"ע בשיעורי ר' שמואל (ק"כ) דתי' די"ל דלענין עיקר המחילה, י"ל דאזלי' בתר אומדנא משום קולי כתובה, אבל להטיל תנאי על המחילה דאדעתא דיבא בע"ח לא מחלה, בזה תולה הגמ' אי אזלי' בתר אומדנא או לא, דאי לא אזלי' בתר אומדנא, אין כאן תנאי.

(ג) ואח"כ בא בנו, מתנתו מתנה, ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה, שאילו הי' יודע וכו'- ע' בקובץ שעורים (תמ"ג ואילך) שכ' דמדויק מדברי הגמ' דאם נולד בן לאחר המתנה, דלא בטלה המתנה, כיון שהטעות לא הי' בשעת מעשה, אלא נולד אח"כ. וע"ש מה שהק' ממקו"א דמשמע דמהני גם בכה"ג לבטל האומדנא, וכ' דאולי אה"נ, ר"ש בן מנסיא יסבור דאף בכה"ג בטל המתנה, ונקט בהא דאח"כ בא בנו, דהוי טעות מעיקרא, לרבותא דת"ק, דאף בכה"ג ס"ל דהוי מתנתו מתנה. וע"ש עוד מש"כ בזה.

(ד) אמר רב, במזכה להן על ידה- הק' הרמב"ן, והא אין קנין לאשה בלא בעלה, וא"כ איך מזכה לאחר על ידי אשתו. ותי' דמיירי כגון דיהב לה לדידה בהדיהו, דמגו דזכיא לנפשה זכיא לאחרני. ועוד תי' דכיון שהיא מתכוונת לזכות להם, גליא דעתא דניחא לה במתנת הבנים [אפי' אם בפועל אינם קונים מחמת זכיי' שלה].

(ה) ומקולי כתובה שנו כאן- והק' בשיעורי ר' שמואל (ק"כ), למה צריכין לטעמא דמקולי כתובה, הא איכא אומדנא, ונהי דבבע"ח ליכא הך דינא, היינו משום דליכא אומדנא, וא"כ למה צריך להא דמקולי כתובה. ותי' דבאמת לא הוי אומדנא גמורה שיחשב

(א) בבריא היאך- והוי בעיא ולא אפשר, וכ' הריטב"א די"א דכיון דלא אפשר בעיין, ממילא על מקבלי מתנה להביא ראי' דמתנה גמורה היא, כדי להוציא מיד היורשים. אבל הריטב"א חולק ע"ז, וס"ל כדברי האומר דכיון שיש להם שטר מתנה סתם, הרי הם מוחזקים במתנתם, ועל היורשים להביא ראי' שלא נתכוין אלא למנותם לאפוטרופוס. וע' בשיעורי ר' שמואל (קי"ח) שהביא מה שפסק הרא"ש (סי' ל"ב) כה"א בהריטב"א, דהמקבל מתנה צריך להביא ראי' כדי להוציא מהבנים. וע"ש שהק' ר' שמואל ממש"כ הרא"ש לקמן (קמח: סי' כ"ג שם) לגבי שאלת הגמ' שם אם שכיב מרע שהקדיש או הפקיר או חילק לעניים כל נכסיו, ושוב עמד, האם חוזר או לא, דהגמ' נשאר בבעיא. והרא"ש פוסק שם דכיון דהבעיא לא אפשר, ממילא מספק אין מבטלין ההקדש וההפקר, והיינו משום דמספק אומדנא אין מבטלים ודאי מתנה, ומ"ש כאן דלא פסק הכי, ע"ש מה שהאריך ר' שמואל בביאור שיטת הרא"ש.

(ב) למימרא דלא אזיל ר' נחמן בתר אומדנא- הק' הקובץ שעורים (תל"ו), איך שייך לומר דר' נחמן לא אזיל בתר אומדנא, א"כ הרי לית בה מחילה כלל, שהרי לא מחלה בפירוש, אלא דאנן אמדינן דעתה שמחלה, ובלא"ה ודאי א"א לקרוע כתובתה. ותי' ע"פ מה שהביא מש"כ הרשב"ם לקמן, דלא קיי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול, ומשום דאזלי' בתר אומדנא. והק' הקו"ש, דהא אפי' אם אזלי' בתר אומדנא, מ"מ צריך להתנות, ובאומדנא הרי לא התנה כלל, ואם יכולין לומר דמכח אומדנא הוי כאילו התנה, א"כ מטעם זה י"ל דמכח אותה אומדנא הו"ל כאילו התנה וכפל, וא"כ מהו הראי' דלא קיי"ל כר"מ. ותי', דעכצ"ל דגם בתנאי שאינו כפול איכא אומדנא דרוצה שיתקיים התנאי, ומה שלא מהני בדלא כפלי', היינו משום דצריך להיות דומה לב"ג וב"ר. וא"כ, מוכח דס"ל לר"מ דלא מהני אומדנא לעשות תנאי, דהא צריך להיות דומה לב"ג וב"ר, ואם סבירא לן

מיתה, וכיון דמתה הבת בחיי האב, א"כ עדיין לא זכתה הבת, וממילא נשאר אצל האב, ואי"צ להא דהאב יורש את בתו. וכ' דאפשר לומר דאירי במתנן שכ"מ מהיום ולאחר מיתה, דקנתה הבת מהיום. ובשיעורי ר' גרשון כ' דאולי באמת נתן מתנת בריא, דהיינו שלא הי' לה תורת מתנת שכ"מ, אלא דהאדם הי' שכ"מ, ופי' כן משום דשואל הגמ' בענין אם האיש הי' בריא. וע"ע בברכת אברהם מש"כ בכל זה.

אומדא דמוכח בלבו ובלב כל אדם, ולכן צריכים לטעמא דמקולי כתובה. ועוד תי' דלעולם הוי אומדנא גמורה, אלא דמעשה מחילה בעי דיבור, ולא מהני מה שיש אומדנא דמוכח, דהא עשיית החלות בעי דיבור, ולכן צריך להא דמקולי כתובה שנו, ולכן אפי' בלא דיבור מהני.

(ו) **או דלמא השתא מיהא הא לית לי- כ' הרשב"ם** דכל השאלה הוא לענין הנכסים שהיו אצל הבעל בשעה שחילק נכסיו, אבל פשוט הוא דהנכסים שיהי' לו אח"כ דאינה מוחלת, וודאי יכולה לגבות מנכסים שקוה הבעל אח"כ. והביא רא' לזה מהא דהי' זה פשוט לר' כהנא בריש קלג., והגמ' לא נקט דמה דמיבעיא לרבא הי' פשוט לר' כהנא. אולם ע' בר"י מיגש דפי' כן למעשה, דשאלת הגמ' הוא דוקא לענין נכסים שקונה אח"כ, ואדרבה, מה שכבר הי' אצלו אף בבריא ודאי מחלה, וכל השאלה הוא רק לענין מה שקנה אח"כ. ופי' דמה דאמר ר' כהנא אילו הדר קני מי לא שקלא, לא מיירי בשכיב מרע, דבשכיב מרע אמרי' דודאי מחלה אף מה שיקנה אח"כ, אלא בבריא מיירי, וס"ל לר' כהנא דכיון דמספקינן מהו הדין לענין נכסים שקונה אח"כ, וסלקינן בתיקו, ממילא הכתובה בחזקתה, ולכן מה שקונה אח"כ יכולה לגבות ממנו, ובתורת ספק וחזקה, ולא בתורת ודאי [והרשב"ם לשיטתו לא הי' יכול לפרש כן, שהוא פסק דמספק אין האשה יכולה לגבות, ולדידי' ע"כ ר' כהנא פסק כן בתורת ודאי].

(ז) **בעי רבא בבריא היאך... תיקו- פסק הרשב"ם** (קלג. סוד"ה א"ל) דהמוציא מחבירו עליו הראי', ולכן האשה, שהיא המוציא, אינו יכול ליקח מנכסים אלו מספק. אבל הרי"ף (ס. בדפיו) כ' דמספק מוקמינן הכתובה על חזקתה, ועל הבעל להביא רא' שמחלה, ולכן יכולה לגבות מנכסים אלו מספק.

(ח) **שכיבא חדא מבנתי- פי' הרשב"ם**, דנמצא שלא קנה האב נכסים חדשים, אלא מהני נכסים חזר וקנה, דשכיבא חדא מבנתי בחייו, וחזר וירשה, שהאב יורש את בתו. והק' הקובץ ענינים, כיון דמיירי במתנת שכיב מרע (לפי' הרשב"ם, ואילו ר' גרשום באמת פי' דמיירי בבריא), א"כ לא קנה רק אחר